

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Motte Castelhof met tuin

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed |Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Motte Castelhof met tuin

Titel: Motte Castelhof met tuin

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Dilbeek

Deelgemeente: Sint-Martens-Bodegem

Colpaert, J.OntwerperLipszyc, DanielOntwerper

Bron: Schepping: 2014-11-27

Bijwerken: 2018-10-18

URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134732>

Coördinaten: Breedte: 4.20845889121

Lengte: 50.8680941041

Primaire tekst

Middeleeuwse motte; de romantisch-pittoreske 'herenboerderij' die rond 1890 het 16de-eeuwse 'huis van plaisantie' verving, werd in 1950 verbouwd tot klooster; sinds 1999 gemeentelijk eigendom; met in de tuin een serre en enkele bomen uit de 19de eeuw.

Het Castelhof, voormalige zetel van het leen van de heren van Dongelberg, wordt beschreven in een 'dénombrement' van 1495 in zijn middeleeuwse vorm, met donjon ("blochuijs") en ridderzaal ("salle"), neerhof, twee tuinpercelen, banmolen en molenvijver. Volgens een beschrijving naar aanleiding van een openbare verkoop had het kasteel in 1590 zijn defensief karakter verloren; het 'blochuijs' had plaats geruimd voor een 'huis van plaisantie', een groot schoon huys rontsommen int watere", bereikbaar via een ophaalbrug met gemetselde hoofden, een "sale", twee neerkamers, een kapel, een keuken en opkamers. Dit 16de-eeuwse kasteel is duidelijk herkenbaar op een figuratieve kaart van de goederen van het Brusselse Sint-Janshospitaal uit 1712: een bakstenen gebouw met een U-vormig grondplan, onder leien daken met dakvensters. De rechtervleugel eindigde in een trapgevel, de linkervleugel in een torenachtig volume met tentdak en peerspits. De typische dubbelstructuur van de feodale motte was nog aanwezig: twee eilandjes – een rechthoek met het neerhof en een cirkel met het kasteel – binnen eenzelfde omgrachting. Het kasteleiland was slechts toegankelijk vanuit het neerhof via een ophaalbrug en een poortgebouw-duiventoren. Het neerhof bestond uit twee langwerpige, evenwijdige volumes met strooien zadeldaken. De watermolen en de molenvijver lagen ten noorden van het kasteelcomplex, aan de overkant van de Molenbeek. Het ging om een vrij bescheiden goed; het kasteel telde slechts één hoge bouwlaag (met neer- en opkamers) en van formele omgevingsaanleg was er nauwelijks sprake. Volgens de Ferrariskaart (1771-1775) was de toestand zestig jaar later nauwelijks veranderd. Links (ten noorden) van de toegangsweg vanaf de Molenstraat lag een boomgaard, rechts lag de hof, vermoedelijk een moestuin of 'nut en sier' met de nadruk op nut. De buitenoever van de ringgracht was met bomen beplant.

Toen in 1830 de Primitieve kadasterkaart werd opgemaakt was het water uit de ringgracht verdwenen. Het Castelhof, toen eigendom van een zekere Prosper Bilaut uit Brussel, was tot een staat van vergevorderde rusticiteit vervallen. De boomgaard ten noorden van de toegangsweg (perceel 45, 1 hectare 70 centiare) bestond nog, maar de voormalige tuinpercelen waren ordinair bouwland geworden, op 16 are na. In 1855 werd het grootste gedeelte van deze percelen (samen 2 hectare) door de aanleg van de spoorlijn Brussel-Gent van het Castelhof gescheiden. Rond 1890 verdween de laatste van de twee historische neerhofvleugels. Het Castelhof werd grotendeels afgebroken en heropgebouwd als een 'herenboerderij': een staalkaart van aan de traditie ontleende bouwelementen, geherinterpreteerd en verenigd in een schilderachtige gesloten hoeve met torentjes, ramen

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Motte Castelhof met tuin

met kleine ruiten en tussendorpels, ingangstraveeën met trapegeveltjes, overvloedig ornamenteel houtwerk (windborden, luifels en balkons), grote pannendaken met vorstkammen, spitse leien tentdakjes boven de ramen van de bovenverdieping, leifruit tegen de muren... Een Ansichtkaart met een sinds lang verdwenen brugje van gevlochten imitatietakken van gewapend cement tegen een achtergrond van boomgaarden getuigt van pogingen om de rustieke ambiance te versterken.

Het Castelhof werd in 1904 door de nazaten van Bilaut verkocht. Het bood achtereenvolgens onderdak aan een niet nader gedefinieerd 'Institut Jeunes Gens', een varkens- en kippenwekerij en een fabriek van schoensmeer. In 1949 werd het Castelhof aangekocht door de missiecongregatie 'Witte Zusters van Afrika', die het inrichtten als noviciaat en retraitehuis. De 'hoeve' van 1890 werd grotendeels behouden maar van zijn balkons en windborden ontdaan en een nieuwe vleugel, ontworpen door Daniel Lipszyc en stilistisch min of meer aansluitend bij het versoberde Castelhof, bood plaats aan een kapel. In 1999 werd het domein eigendom van de gemeente, die er haar jeugdinst in onderbracht.

Diverse lege sokkels, verspreid over het domein, en een serrecomplex (serre met zadeldak en lage kassen) zijn relictten van de kloosterperiode. De wandelpaden, die in de zuidwesthoek van het domein een net van cirkels vormen, werden allemaal gebetonneerd of geasfalteerd. Het huidige bomenbestand is op een paar uitzonderingen na – een plataan (*Platanus x hispanica*) en een monumentale zilversdoorn (*Acer saccharinum*) – niet ouder dan vijftig jaar. Het oostelijke, halfronde gedeelte van de oude ringwal werd beplant met witte paardekastanje (*Aesculus hippocastanum*) tegen een achtergrond van Italiaanse populieren (*Populus nigra* 'Italica') – een plantencombinatie die in interbellumtuinen niet zelden voorkomt. Het vroegere boomgaardperceel ten noorden van de toegangsdreef bestaat uit een dichte beplanting van jonge beuken (*Fagus sylvatica*), gewone lijsterbes (*Sorbus aucuparia*), hazelaar (*Corylus avellana*) en zoete kers (*Prunus avium*). Na de overname in 1999 legde de gemeente voor de ingang van de kapel een parkeerrotonde aan en plantte ze een aantal fruitbomen aan. De 'millenniumboom' in het midden van de rotonde is een Amerikaanse eik (*Quercus rubra*).

Merkwaardige bomen (Opname 9 augustus 2000. Het cijfer in vet geeft de stamomtrek, gemeten op 150 cm hoogte.)

- 6. gewone plataan (*Platanus x hispanica*) **360**
- 7. zilversdoorn (*Acer saccharinum*) **503**

Auteur: Deneef, Roger

Auteur: Wijnant, Jo

Datum: 2005

Titel Text: Motte Castelhof

Grafische documenten

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Motte Castelhof met tuin

Het Castelhof te Dilbeek, versoberd in 1950, nonnenklooster van 1949 tot 1999 (Deneef, Roger, 01-01-2000, ©Vlaamse Gemeenschap)

Het Castelhof te Dilbeek, versoberd in 1950, nonnenklooster van 1949 tot 1999 (Deneef, Roger, 01-01-2000, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oude kadastrale legger 212A Sint-Martens-Bodegem, art. 1428.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oude kadastrale legger 212 Sint-Martens-Bodegem, art. 11 nrs. 8-14.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale opmetingsschets Sint-Martens-Bodegem, 1855/3.

ROMEYNS G., *Sint-Martens-Bodegem en zijn rijk verleden – Gemeentegids*, Sint-Martens-Bodegem, uitgave Renaat Van den Houte, 1975, p. 33-35.

VAN DROOGENBROECK F., *Geschiedkundige themastudies op de Landboeken van Sint-Martens-Bodegem*, Affligem, Van Droogenbroeck, 1997, p. 135-137.

VAN ROSSEM P., *Brochure bij de tentoonstelling 'Bodegem op oude kaarten'*, Sint-Martens-Bodegem, Bodegemse Kulturele Werkgemeenschap, 1993.

VERBESSELT J., *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw (VI)*, Brussel, Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant, 1967, p. 127-130.

WAUTERS A., *Histoire des environs de Bruxelles*, II heruitgave van de editie van 1855, Bruxelles, Editions Culture et Civilisation, 1971, p. 50-64.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/126560>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39030>

Beknopte karakterisering

Datering: WO II, interbellum, na WO II, vierde kwart 19de eeuw

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Motte Castelhof met tuin

Typologie: kapellen (gebouwen en structuren), landhuizen, openbare parken, serres